

תיאוריה ופרקטיקה במקצוע הצבאי

סא"ל ישראל בר

במקצוע הצבאי. גורמים אלה מצד אחד, השראה ותור-
שיה של הפיקוד ותוקפה הנפשי של השורה מצד שני,
משפיעים לא-במעט על ההכרעה בשדה-הקרב.
אולם לא הם בלבד מגבשים הכרעה זאת. טיב ה-
גייסות שעה שהם מגיעים לשדה-הקרב, בנינם, חימור
שם, אספקתם והכשרתם, התכנית שבמסגרתה הם
פועלים והמטרה למענה הם פועלים — כל אלה הם
פרי מאמץ. אינטלקטואלי, בו מתמוגגים ניהוש לגבי
ההווה, ניתוח בקורתי לגבי העבר ויכולת ראית הנור
לד (לעתים, זמן רב בטרם נולד) — במילה אחת, פרי
התיאוריה.

מאידך גיסא, רב הלקח המצטבר בכל רמותיה של
התמודדות מזוינת, החל מהתנגשות טקטית מצומצ-
צמת וכלה במסע-מלחמה שלם, חלק ממנו הנו בר-
חלוף, והוא יפה רק לשעת-המעשה עצמה, כאמרתו
הנודעת של קלאודאבין: „המלחמה, כזיקית, פושטת
ולובשת צורה בלי-הרף — ושום מצב שנתהווה בה
אינו נשנה לעולם”. אך מתרכז גם נסיון-קבע, מת-
אשרים, מתבטלים ומתחדשים נוהגי-הלחמה, מציאות
המערכה שופטת חוקים ועיקרים, מולחמה נכונותם או
רפיונם, ומגבשת אף כאלה שלא נודעו קודם, תהליך
זה מעשיר, משלים, מרענן ומכון את התיאוריה.
תולדות המלחמה והצבאות זהות, איפוא, עם תול-
דות יחסי-הגומלין שבין הלכה ובין מעשה, והפרייתם
ההדדית.

כלי „מסע-הרבבה” לא היה נכתב ה„אנבסיס” של
כסנופון. אך אילו נעדרו תיאור של מסע זה ולקחיו,
ספק אם המכונה-הצבאית המקדונית האדירה היתה
מתגבשת במהליות ויעילות כה רבות יחסית. רבים
ממצביאי רומי היו חסידי האמפיריות, וה„לימוד מה-
פרקטיקה”, ובכל זאת, הגדול שבהם, קיסר, שילב
בצורה מובהקת תורה ומעש, ומיצוי לקח המלחמות
הפוניות, עליידי פוליביוס תרם תרומה רבת-משקל
לתקופת-ההווה של צבא זה — ואפילו בעת שקיעתו
ברא הוא את כתביו של ואגאציוס, שהפכו מדריך
למפקדים למאות-השנים הבאות.

יתר-עליכן, התורה הצבאית הרומאית, כפי שהת-
גבשה מהמעשה וההתבוננות-המנתחת בו, שימשה כ-
מילדת למעשים חדשים של ראשוני צבאות העת-
החדשה, ההולנדים והשבים.

לא-לחינם הטיף המצביא שלכאורה קצר נצחונותיו
בכוח כושרו המעשי. גאוויותו והשראתו האישית —
נפוליון — להתעמקות בתיאוריה; ידוע-ידע מה גדול
החוב שחב צבא, מבחינת מבנהו ושיטות-לחימתו,
לחריש התורתי העמוק שביצעו זמנ-מה לפניכן דה-
סאקס ובורסה, גיבאר ודיר-טאלי. ואילו אוצר לקחי
התקופה הנפולייונית — הוא שברא את ה„גביש” ה-
מלוטש של המחשבה הצבאית, הלא היא יצירתו של
קלאודאבין.

ומאידך גיסא, כמה כשלונות, כמה שפיכות-דמים
לשוא, כמה אסונות היסטוריים שעברו על האנו-
שות, היו פועל-יוצא מההבנה הלקיית של הלכה זאת,
ותרגומה המוטעה לשפת-המעשה!

יש סבורים שככל שגדלה השפעת הטכניקה וה-

יש חוקרי חברה הטוענים כי משחק הכדורגל —
לא זו בלבד שדומה הוא להתמודדות-מזוינת בועיר-
אנפין, אלא כי לכשתתפתח האנושות ותשכיל, עלול
הוא לשמש תחליף להתמודדות כזו בכלל. באשר
לגרסה האחרונה — אפשר רק לקוות שאמנם תתאמת.
אכן, צדק לא-מועט ישנו בגרסה הראשונה.

בכל אופן, בגרסה זו נזכר כותב שורות אלה
כאשר שמע — בעת אחד הנצחונות האחרונים של
נבחרת ישראל — קהל-אלפים מריע למאמן הצות.
את הכבוד-הראשון נתנו, איפוא, לא לחלוצים ול-
בלמים האמיצים, לא לשוער המסור, אלא לאדם
בא-בימים, שזה-מומן לא התמודד עם יריב על מגרש
המשחקים: הוא אשר ידע לגבש מנסיוני-בעבר
ומנסיוני-אחרים תורה, ולהחדירה למבצעים, אשר הם
הפכו למעשה מוכתר-הצלחה.

התרשמות זאת מתקשרת עם התרשמות אחרת: —
הופעתו של אחד התיאורטיקאים הצבאיים הגדולים
של תקופתנו לפני קהל קציני צה”ל. על אף העובדה
שתפיסותיו של הנ”ל השפיעו רבות על מהלך המא-
רעות הצבאיים כרחבי תבל במשך עשרות השנים
האחרונות, על אף העובדה שלא-מעטים מהישגי הכור
חות הישראליים, במבחיניהם השונים, נבעו מלימוד
תפיסות אלה, סיגולן והתאמתן לצרכינו, — פיקפק
לא אחד מהשומעים אם בכלל מן-התועלת היא להאזין
לדברי האורח. „הוא זמן כה רב מגותק מעניינים
מעשיים... מה אפשר ללמוד ממנו?”

לשם מה נפתחת רשימה זו בציון אפיונות אלו?
התשובה הנה פשוטה: — כדי להרגים את העובדה
כי במקצוע הצבאי קשה יותר מאשר במקצוע הכדור-
רגל להבחין בקשר שבין תיאוריה לפרקטיקה.

יחסי-גומלין בין הלכה ובין מעשה

נכון הוא כי כושר-הביצוע הממשי, השליטה ב-
שיטות טכניות ובשגרה ארגונית, תופסים מקום רב

כל חייו פרוזה — מבלי שידע על כך... שהרי מבצעי כוחותינו, בכל שלב ובכל תקופה, אינם אלא „תרגום“ נאמן ומוצלח ללשון-המציאות של עבודה תורתית, קדחתית וממושכת. ומאידך-גיסא, כל פעולה — כקטנה כגדולה — דירבנה, קידמה ושיכללה את מחשבתנו התיאורטית.

„היציאה אל מחוץ לגדר“ לפעולות בשדה, נטילת היוזמה עליידי ההגנה במאורעות 1936—1939 ויצירת הגופים שישמשו נושאים ליוזמה זאת, („פלוגות-הלילה“ ופלוגות-השדה) היו ללא-ספק מעשה-בראשית בבנין הכוח הצבאי העברי, אך שורשיו של מעשה זה נעוצים גם עמוק למדי בתהליכים עיוניים והשפעתם המחנכת והמפתחת, מבצעיו של וינגייט מובנים רק מהלכתו — זו עצמה צמחה, בעצם, מהתורה-הצבאית העברית הקלסית של התנ״ך מזה, ומהשקפותיו של קרומבאל מזה; ובאותה מידה עצמה אין להבין את הדמות של יצחק טדה בלי רקע ההשפעות הרר-חנית והאינטלקטואליות מהם ינק מעגל-מחשבתו של הצבא-האדום הצעיר בראשית ההמחלה הרוסית.

לקח הפעילות בשדה הוא שדהף לפעילות-יתר בשטח התיאורטי. בתקופה שבאה בעקבות מאורעות 1936—1939 ניסו הפיקוד-השורה — של ההגנה ל-בן לעצמם את סוגית המלחמה-הזעירה בכל רמותיה; ומאידך גיסא — את הסוגיה של יחידת-היסוד הטקטית של חיל-הרגלים, בנינו חימושו ותפעולו היעיל. מקורות מה„קצוות“ השונים ביותר שימשו אז נושא למחקר, לעיכול ולהכנות המחשבה העצמית: החל מ„ספר-ההדרכה של הגבול הצפוני-המערבי (תקנון) של הצבא הבריטי לפעולותיו בהרי-הגבול של הודו) — ועד לספר-ההדרכה של הרייכסוואר; החל מ„המרד במדבר“ של לורנס — וכלה במסע-בארץ-ישראל של וייזל.

מכל אלה נוצרו תכניות הקורסים של המ״מים בשנים 1942—1941, שהיוו פתח לשלב חדש בהתפתחות התיאורטית והממשית של כוחות-הבטחון הירודיים — שלב המגיע לגולת-ההכותרת במבחן מלחמת-הקוממיות.

העמידה במבחן זה — לא ניתן היה להעלותה על הדעת מבלי אותם מאמצים „כפולים“ (המשלימים זה את זה) בשדה התיאורטי והפרקטיקה, במשך השנים 1947—1940.

מנסיון „התכנית הארץ-ישראלית“ ו„תכנית חיפה“, ממורשת מבצעי-ה„קומנדו“ הבריטיים והפרטיזנים הרוסיים במלחמה ה„זעירה“, מהלקח של הבריגדה העברית — ומאידך גיסא, מעיקוב מדוקדק אחר ה-מאורעות הגדולים של מלחמת-העולם השניה ואחר נקודות-המוצא של אלה והשתקפותם בתיאוריה הצבאית של סקט ופולר, של דה-גול ולידל-הארט, מטבילות האש של הפלמ״ח במאבק וניתוחם היסודי עפ״י כל אלה — מתוך כלל מקורות-יניקה זה נתגבשו תפיסות אסטרטגיות ואופרטיביות, דרכים טקטיות ודפוסים ארגוניים. אשר הם שהכריעו את המערכה בעודה באיבה, ובאותה-מידה ניתן לומר כי „פעולות-התמול“ (סוף בעמוד 53)

מדע על דפוסי הצבא ודרכי-הפעלתו, ירדה חשיבות התיאוריה. מציאות מלחמות-העולם הראשונה והשניה הוכיחה בדיוק את ההיפך. בתי-המטבחיים שבפלאצ׳ דריה ועל הנהר סומה, מפלת פולין, התמוטטות צרפת, הזעזועים שעברו על הצבא הסובייטי, המהלומות שהוטחו על בעלות-הברית במזרח-הרחוק — שורשיהם של כל כשלונות אלה שבמעשה, היו הכשלונות קודם-לכן בלהבה; המערכות הוכרעו בלבבות של ראשי-הצבאות ובמוחותיהם זמן רב לפני שהן התחילו מתרחשות. גם עתה, בתקופת האטום, הטילים הבין-יבשתיים וה„ספוטניקים“, לא בטלה התורה הצבאית — ואולי דוקא משום שיותר מאשר אי-פעם התעוררו שאלות ופקפקים לגבי צורתו ותוכנו של המעשה הצבאי. אדרבא, תורה זו נגזר עליה להתרחב ולטפל בשטחים רבים, מורכבים ומגוונים, אשר לכאורה אינם שייכים למעגל של בעיות-צבא מובהקות; כי השימוש בכוח אינו זהה עוד בזמננו אך ורק עם שימוש בכוח המזוין.

היתרונות הידועים שהשיגם הגוש ה„מזרחי“ על ה„מערב“ בהיאבקות הגלובלית הנקראת „המלחמה הקרה“ — מקורם, בין-היתר, ברב-צדדיות וגמישות גדולות-יותר בטיב עצמתו הצבאית, וזו ודאי שאינה פועל-יוצא של עדיפות חומרית, אלא של ניתוח חודרני-יותר, מחשבה מעמיקה-יותר ומסקניות רבה יותר, וכל אלה הם תוצאה מהתפיסה-הצבאית הסובייטית, זו אינטגרלית והסינתטית, הדובקת בעקרונות קלסיים — ובכל-זאת אינה מנותקת ממצאות-ההווה; לעומת התפיסה האמריקאית, שסמכה עד הומך האחרון באופן מוגזם על הגורם האטומי-המימני — ועם זאת נשענה על אשליה.

**„אשר דיברו פרוזה כל חייהם
בלי לדעת על כך“**

יש אומרים שאת הגילה-הצעיר מאפיינות בין-היתר תכונות של יהירות ושחצנות, הנובעות ברוב המקרים מחוסר ידיעה ונסיון מספיקים. הרבה תפיסות בלתי-מגובשות ורעיונות שטחיים, שקנו לעצמם מהל-כ בציבורנו, ניתן להסבירם רק בכך שמדינת ישראל, שעודה בגילה-הנעורים, אינה יכולה להיות חופשית מ„מחלות-ילדות“ אלה. אחד הביטויים ל„מחלה“ זאת היא, למשל, אמרת-הכנף: „בישראל תנאים מיוחדים לכל, הלכות וחוקים היפים לגויים — אין להם שום תוקף אצלו“.

היות והצבא, בכל אתר ואתר, הוא בעכרועת היתרונות והמגרעות של החברה ממנה צמח, יש ואף הוא אינו מוחרר מהעדר-בגרות והפרזה-נחפזות בקווי מחשבה שבהם ניתן להיתקל בתוכו. ראייה לכך, למשל, רעיון שנשמע תכופות בנוסח כזה בערך: „אם אפילו נקבל כמוכח, שבעולם הרחב קיים יחס-גומלין הדוק בין תיאוריה ופרקטיקה, אין זה כך אצלנו. צה״ל קם יש-מאין, והצלחותיו הם אך ורק פרי הנסיון המעשי של אנשי המעש...“

הסבורים כך — ואין הם כה מעטים — דומים לאותו אדם במחזהו של סופר צרפתי מפורסם, שדיבר

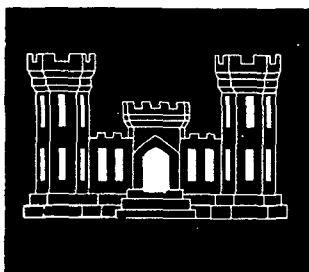
תוח הנדסיים" משתרעים גם על שטחים אחרים ויוצא־דופן — כגון הפיתוח של ציוד אלקטרוני לצורך גילוי סדקים בלתי־נראים במעטה הקרח שבאיזורים הארקטיים; פיתוח סדנות תחזוקה ניידות; "ואניגאנים" — דהיינו, מבני מחסה נישאים על מגררות, לשימושם של אנשי שים העורכים מסע על פני מרחבי־הקרח שבצפון־הנידח; מוסכי־אווירונים (וכן מבנים אחרים) מיוצרים "מראש"; קו־צינורות גמישים, ומיכלים לאחסון־רבתי חפוז, בשביל דלק, שמנים וחומרי־סיכה; זיקוק מי־ים; טיפול בחומרים ושיטות־אריזה; ומחקרים בהשפעות של התפוצצויות על סוגים מסוימים של מבנים.

בכל צורת־לוחמה שיופעלו בה כלי־זין אטומיים, הופך טיהור־המים לענין מדאיג ביותר. כדי לפתור בעיה זו פיתחו "המעבדות למחקר ולפיתוח הנדסיים" משפחה של מכשירים מטהרי־מים בעצמות־יכולת שונות־ביותר. תר — החל במתקן־מוטס היכול לספק כ־600 גלון מים מטהרים בשעה, וכלה במתקן נייד למחצה, היכול לטהר 10.000 גלון בשעה. ביכולתם של כל מתקנים אלה לטהר מים שזוהמו ברדיו־אקטיביות.

היקף המחקרים

המחקר והפיתוח ב"מעבדות למחקר ולפיתוח"

יש לצפות בשנים־תכואנה שעוד תגדלנה התביעות אשר תוצגנה לפני תכנית המחקר והפיתוח של "המעבדות". ככל שתופענה משימות חדשות בתחומים המדעי והנדסי, ירבה השימוש בטכנולוגיה מתקדמת ביותר כדי שניתן יהיה לעמוד בקצב המואץ של מלחמה גרעינית העלולה להתרחש. ככל מאמץ־צות המכאון לפתרון בעיות כאלה ייודע תמיד ערך היוני למאמצים מסוגם של אלה המתבצעים ע"י ה"מעבדות למחקר ולפיתוח הנדסיים". בלעדי מאמץ כזה — לא יתכן עוד לתאר תכונה מרחיקת־ראות לקראת מבצעי־קרב יבשתיים.

תיאוריה ופרקטיקה במקצוע הצבאי

(המשך מעמוד 27)

כומים, סקירות, מאמרים והרצאות (ומאידך גיסא — תרגילים ותמונות) שבאמצעותם סיגל לעצמו צה"ל את אוצרה הנסיון שהצטבר במערכות המדבר־המערבי ואחרות, והתאימו לצרכיו. בשרשרת זו של הלכה־ומעשה, שחוליותיה מחוברות אהדדי חיבור לא־ינותק, היו טמונים מקורות הישגינו בעבר; ובהמשכתה — ערובה להישגינו בעתיד.

המשיכו את שרשרת מבצעי הפלמ"ח וה"פוש", ש־שרת שבמעוף־המחשבה שלה מתחילה בפשיטות גדעון, דוד ויהודה־המכבי. וכך נזרעו, בעצמ, הזרעים הראשונים של הנצחון במבצעי־קדש באותם דיונים וויכוחים אשר בראו את המבנה ומכונת־הגיוס של צבא־המילואים, באותם סי